

Inskrift:

: hier : skal : stenta : stein . . . kialt : runi . . . || . . . uarfaitr : iftir : fapurs : bropur · s || en  
                   5          10          15          20          25                  30          35          40          45          50          55

*Her skal standa stein . . . uarfaitr æftir faðurs faður senn.*

»Här skall stå sten . . . [reste] uarfaitr efter sin farbroder.»

Till läsningen: 3 är sannolikt stunget, men pricken är liten; tydligt stungna äro 11, 17, 55 e. Törnevalls teckning visar längst upptill på h. sidan runorna **mi**; en jämförelse med originalet gör det klart, att dessa runor måste ha haft sin plats vid 16—18 **tei**; det är alltså en säker felläsning. Emellertid visar teckningen, att inskriften mellan 19 **n** och 20 **k**, 4—6 runor, varit bortta redan på 1600-t. 20—28 är tydligt. Bst i 23 **l** är dock mycket liten och ej fullt viss. 34 tydligt **i**, utan bst.

Inskriften börjar på samma sätt som Sö 206. Ornamentiken visar också, att de båda ristningarna äro utförda av samme mästare.

## 205. Överselö kyrka, Selebo hd.

Pl. 103. Pl. 195: D 8vo 37.

Litteratur: D 8vo 37; G. Stephens, ONRM 2, s. 768 f., 3, s. 327; O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar, s. 427, 449; Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria 5 (1884), s. 3; E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10: 1), s. 317 f.; E. Brate, Pireuslejonets runinskrift (ATS 20: 3), s. 22, Sverges runinskrifter (1922), s. 114, Svenska runristare (1925), s. 59, 61, 125.

Äldre avbildningar: Dybeck a. a.; hs R 552, Uppsala Univ.-Bibl. (teckning av okänd); Hermelin a. a.; Brate (ATA).

Denna runsten upptäcktes år 1844 under tröskeln vid kyrkans södra dörr. Den var splitt-rad i tre delar, som emellertid fullständigt passade samman. Styckena lades upp bredvid varandra vid kyrkogårdsmuren SV om kyrkan. Vid kyrkans reparation 1881—82 ha emellertid beklagligtvis toppstycket och fotstycket inlagts i kyrkans mur (i grundmuren till utbyggnaden på norra sidan) och äro nu oåtkomliga. Endast mittstycket återstår, nu rest mot kyrkans södra vägg. Det har blivit skadat på ena sidan, varvid en del av runslingan med flera runor ha gått förlorade. — Den del av kyrkan, där stenen anträffades, var en vid mitten av 1700-talet uppförd tillbyggnad. Tydligen har stenen då blivit inlagd där. Var den ursprungligen har haft sin plats är obekant.

Gråsten. Det bevarade styckets bredd 1 m., höjd ungefär 1 m. I sin helhet synes stenen ha varit omkr. 2,10 m. hög och 1,15 m. bred. Ytan är mycket ojäm, men ristningen är skickligt utförd.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter Dybeck och Hermelin):

[ikialr : auk : uisti · stainulfr · þair · raistu · s]tain · at · karl · fap[ur · sin · auk · kilaum · at · boan]ta · sin · ||  
                   5          10          15          20          25          30          35          40          45          50          55          60          65          70  
 auk · ika · at · sun · si[n · ] auk · irnkair · at · b[ropur · sin · esbern · auk · tipkumi · hiuku · runir · arikaa : stkink]  
                   75          80          85          90          95          100          105          110          115          120          125          130          135          140          145

*Ingjaldr ok Viseti [ok] Stæinulfr þæir ræistu stæin at Karl, faður sinn, ok Gillaug at boanda sinn ok Inga at sun sinn ok Ærngæirr at broður sinn. Æsbærn ok Tiðkumi hioggu runir. [Orøkia stæindi.]*

»Ingjald och Visäte och Stenulv, de reste stenen efter Karl, sin fader, och Gillög efter sin make och Inga efter sin son och Ärngær efter sin broder. Äsbjörn och Tidkume höggo runorna. (Orökja målade.)»

Till läsningen: 90 **i** och 93 **k** ostungna. — Dybeck: **staiulfr**, **irnkaer**, **isbirn**, **tipkymi**, **arika** : **stkink**. Mellan 138 **a** och 139 **a** har enligt D. aldrig funnits någon runa. — Hermelin: **stainulfr**, **kilaum**, **iunkair**, **esbern**, **tipkumi**, **runir arik an st-ink**. 134 **a** har på H:s teckning mycket kort bst,

vinkelrät mot hst; den uppfattas emellertid av H. som **a**, icke som **e**. 139 **n** med kort bst en dast på v. sidan. H. förmodar, att 142 är **r**, »ehuru runan är något otydlig». — Brate: **irnkaer**, med **e** troligen stunget.

61 **m** är säkerligen felristat för **k**, såsom redan Dybeck antagit. Svårast att tolka är givetvis slutet av inskriften, och Dybecks och Hermelins teckningar lämna här ej tillräcklig klarhet. Förmodligen har stället varit svårläst. Dybeck har ej meddelat, hur han har uppfattat det. Stephens (*ONRM* 2, s. 768 f.) tolkar »on the rich stone» och Brate (*Runverser*) å *rétta stæina* »på resta stenar». Hermelin har sedan givit tydningen *a rikan stræng* »å den rika (vackra, prydliga) strängen (slingan)», och härtill ha Stephens (*ONRM* 3, s. 327), Bugge (*Runverser*) och Brate anslutit sig. Att fsv. *strænger*, isl. *strengr* skulle kunna beteckna en runslinga, saknar emellertid allt stöd, och föga sannolikt torde det vara, att adj. *riker* kunnat brukas i den antagna betydelsen. Också den här föreslagna tydningen är givetvis blott ett försök att komma till rätta med svårigheterna. Namnet Orökja förekommer i flera runinskrifter, ristat (ack.) **urukiu** Sö 304, **aurikia** L 206 Falebro, Danmarks sn (Uppl.), **orikia** L 472 Angarn (Uppl.; Brate, *Svenska runristare*, s. 82), (ack.) **orekiu** L 561 Viby, S:t Olovs sn (Uppl.), **urykia** Ög 22, 229. Verbet *stæina* 'måla' är belagt i tvenne andra sörmländska inskrifter: Sö 213 och Sö 347; det är även välkänt från isl.: *steina* (nd), bildning till *steinn*, m. 'sten; färg(ämne)'. I litterär fornsvenska är det icke belagt; det har tydligen blivit ersatt av de från lågtyskan inlånade verben *mala* och *færga*. Subst. *færga* f. 'färg' har likaså ersatt ordet *sten* i denna betydelse, liksom det senare också uttränger ett annat inhemskt ord, nämligen *liter*, m. 'färg, utseende'. Inskriften på Överselö-stenen skulle alltså vara en parallell till Sö 347 Gerstaberg, där det säges, att »Äsbjörn ristade och Ulv målade».

Om namnet *Steinulfr* se ovan Sö 195, om *Tidkumi* Sö 187, om *Inga* Sö 192, om *Viseti* Sö 91. Av detta namn finnes i inskrifterna såväl trestavig som tvåstavig form belagd. Den kände uppländske runristaren tecknar sitt namn **uisiti** L 507 Granby, Orkesta sn, L 476 Räcksta, Angarns sn, nyfunnen sten vid Kumla, Odensala sn, **uiseti** L 460 Lindö, Vallentuna sn, och **uisti** L 49 Kolsta, Häggeby sn, L 379 Akala, Spånga sn. Dessutom finnes **uisiti** L 254 Ramsjö, Björklinge sn och L 190 Ekeby, G. Uppsala sn, **uasati** Sö 91; däremot **uisti** Sö 205, L 1014 Sala kyrka (Västmanland), **uesti** L 1237 Vallsjö sn (Småland), ack. **uista** Ög 105. — *Gillaug* är ett av de vanligaste kvinnonamnen i uppländska inskrifter, med omkring 20 belägg; dessutom Ög 39. — *Ær(i)ngæirr* är sällsynt, säkert belagt endast i ett par uppländska inskrifter, L 687 Honungsby, Vallby sn och L 790 Drävle, Altuna sn (O. v. Friesen i *UFT* 9, 1924, s. 359). — *Æsbiorn* är i Södermanland känt från endast tre inskrifter, Sö 205, 213 och 347, möjligen avseende samme person, men är i Uppland synnerligen vanligt. — För **ikialr**, utan **t**, jfr **inkialr** Sö 69, **inkualr** *Ingivaldr* Sö 64.

Ornamentiken består av tvenne rundjur, sedda från sidan, med halsarna upptill inböjda och lagda i ögla om varandra, och på samma sätt stjärtarna nedtill. Mindre ormar, med kropparna lagda i kringelformiga figurer, äro infletade i rundjurens öglor. Stenens mittyta, som saknar kors, är fylld med ett stående fyrfotadjur. I huvudsak samma ornamentik möter på Nybblestenen, Sö 213, och det är därför icke något tvivel om att det är samme Äsbjörn, som ristat dem båda. Huruvida Gerstaberg-stenen, Sö 347, också ristad av en Äsbjörn, ävenledes hör till denna grupp, är ej lika säkert, men osannolikt förefaller det icke. Anmärkningsvärt är, att just dessa tre omtala målning av ristningen.

Brate antager, att den Tidkume, som tillsammans med Äsbjörn har ristat stenen, är den kände uppländske runristaren Tidkume. Denne har varit verksam inom sydvästra delen av Uppland, och det förefaller ytterst sannolikt, att han kan ha utfört arbeten inom de närmast angränsande delarna av Södermanland. Såväl Österselö-stenens ornamentik som själva namnets sällsynthet (se ovan Sö 187) talar bestämt härför.